

Ewa Kusz

Wykorzystanie seksualne małoletnich przez osoby duchowne : analiza zjawiska

---

Dziecko Krzywdzone : teoria, badania, praktyka 14/1, 30-49

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Wykorzystanie seksualne małoletnich przez osoby duchowne – analiza zjawiska

EWA KUSZ

Centrum Ochrony Dziecka, Akademia Ignatianum w Krakowie

Artykuł próbuje odpowiedzieć na pytanie, czy istnieje specyfika wykorzystania seksualnego małoletnich przez osoby duchowne i liderów grup religijnych? Przedstawia kilka różnych koncepcji i wskazuje, że ofiary wykorzystania seksualnego przez duchownych pochodzą najczęściej z rodzin głęboko religijnych i w związku z tym na konieczność włączenia tej sfery do analizy zjawiska. Omawia niektóre czynniki ryzyka typowe dla środowiska kościelnego oraz wpływ wykorzystania seksualnego na relację z Bogiem i religijność tak ofiary, jak i sprawcy, oraz na obraz Kościoła i kapłaństwa. Na koniec wskazuje tematy wymagające dalszych badań i analiz w temacie wykorzystania seksualnego małoletnich przez osoby duchowne.

SŁOWA KLUCZOWE:

WYKORZYSTANIE SEKSUALNE DZIECI, KOŚCIÓŁ, KSIĘŻA, METODA FENOMENOLOGICZNA W PSYCHOLOGII, DUCHOWOŚĆ, RELACJA Z BOGIEM

Wprowadzenie

Wykorzystanie seksualne małoletnich przez osoby duchowne budzi zainteresowanie i wiele emocji. Jest to oczywiste ze względów społecznych, należy jednak zadać pytania: Czy fenomen wykorzystania seksualnego przez osoby duchowne wymaga odrębnej analizy ze względu na jakiś nowy zakres przedmiotowy, który należałoby zbadać, czy tylko społeczna percepcja wykorzystania seksualnego przez duchownych jest inna niż percepcja tego

przestępstwa popełnionego przez członków innych grup społecznych? A może społeczna reakcja jest skutkiem szczególnego zainteresowania mediów?

Definicje

Pojęcie *wykorzystanie seksualne* jest bardzo szerokie. Do tej pory teoretycy i praktycy zajmujący się tym zjawiskiem nie wypracowali wspólnego podejścia. Istnieją bowiem nie tylko rozbieżności w określeniu cech ofiary i sprawcy oraz rodzaju relacji między nimi, lecz także w określeniu aktywności, uznanej za wykorzystanie seksualne (por. Beisert, 2004, 2012; Czub, 2015). Dla potrzeb niniejszego artykułu przyjmuję następujące definicje:

- W rozumieniu kan. 207 i 266 Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku (1984) Kościoła Rzymsko-Katolickiego *osobą duchowną* jest mężczyzna, który począwszy od święceń diakonatu przynależy do stanu duchownego. Ze względu na sytuację wyznaniową w naszym kraju, gdy używam określenia *osoba duchowna*, mam na myśli głównie, chociaż nie wyłącznie, duchownych Kościoła Rzymsko-Katolickiego. Może to być również duchowny innych kościołów chrześcijańskich. Pozostałe osoby pełniące funkcje religijnego przywódcy w danej grupie religijnej określam mianem *liderów religijnych*, niezależnie od tego, do jakiej wspólnoty religijnej przynależą.
- Za *osobę małoletnią*, której wykorzystanie seksualne jest karalne, polski kodeks karny uważa osobę poniżej 15 roku życia. Natomiast w prawie kościelnym (Kongregacja Nauki Wiary, 2010) jest mowa o przestępstwie przeciw szóstemu przykazaniu Dekalogu popełnionym przez duchownego z osobą małoletnią poniżej 18 roku życia. Jednocześnie, z osobą małoletnią poniżej 18 roku życia zrównana jest osoba dorosła, która „jest trwale niezdolna posługiwać się rozumem” (Kongregacja Nauki Wiary, 2010, art. 6). Dla potrzeb tego artykułu za osobę małoletnią uznaję osobę poniżej 18 roku życia.
- Definicję *wykorzystania seksualnego* przyjmuję za Krugmanem i Jonesem (1994, za: Czub, 2015, s. 19). W tej definicji wykorzystanie seksualne jest określane jako „wciąganie dziecka w sferę aktywności seksualnej, nieadekwatnej do jego etapu rozwojowego, w sferę działań, których dziecko nie rozumie i nie jest w stanie zaakceptować i które naruszają jednocześnie normy prawne i społeczne”.
- *Aktywnością seksualną* w sensie powyższej definicji wykorzystania seksualnego są zarówno zachowania bez kontaktu fizycznego, jak i z kontaktem

fizycznym, takie jak pobudzanie intymnych części ciała dziecka, kontakty oralne, penetracja genitalna oraz seksualne wyzyskiwanie dzieci i przemoc seksualna (Faller, 1990, za: Beisert 2004)¹.

Czy wykorzystanie seksualne małoletnich przez osoby duchowne ma swoją specyfikę?

Autorzy zajmujący się tą problematyką posługują się kilkoma podejściami. Gonsiorek (1995), Block (2011) i inni zaliczają duchownych do grupy zawodowej, która zajmuje się pomaganiem ludziom, jak psychoterapeuci, doradcy itp. W tym ujęciu duchowni, którzy wykorzystują seksualnie małoletnich przynależą do grupy sprawców wykorzystujących zaufanie, jakim się cieszą ze względu na wykonywany zawód. Nie ma zatem innego elementu wyróżniającego poza tym, który jest związany z pomocowym charakterem pracy tej grupy zawodowej².

Natomiast Lütz (2003) i Keenan (2012) uważają wykorzystanie seksualne dokonane przez osobę duchowną za szczególny rodzaj kazirodztwa ze względu na więź łączącą kapłana z osobą małoletnią. Ta więź ma niejednokrotnie charakter ojcowski³. W tym ujęciu wykorzystanie seksualne i jego skutki opisywane są w kategoriach dynamiki wykorzystania seksualnego wewnątrz systemu rodzinnego⁴.

Farrell (2009), Garland (2013), Sipe (2011) i inni wskazują na wielowymiarową specyfikę wykorzystania seksualnego małoletnich przez duchownych lub przez liderów grup religijnych⁵. Na tę specyfikę składa się kilka elementów związanych z biblijnym obrazem człowieka, stworzonego przez Boga na Jego obraz i podobieństwo. Należy do nich godność ludzka, która nie jest jakąś właściwością dodaną, lecz wiąże się z samym faktem istnienia. Podobnie rzecz ma

- 1 W praktyce procesów kanonicznych dotyczących przestępstw przeciw szóstemu przykazaniu Dekalogu z osobą małoletnią, czyli czynów związanych z wykorzystaniem seksualnym, zakres materialny aktywności seksualnej, która jest karalna, jest taki sam jak zachowania podane przez Faller (1990).
- 2 W dalszej części artykułu podejście to będę określała jako *podejście pierwsze*.
- 3 Lütz (2003) pisze w ten sposób: „Ponieważ kapłani są często w roli ojców w relacji z młodymi, wykorzystanie seksualne ma czasem charakter kazirodczy, co czyni je szczególnie okropnym” (s. 216).
- 4 W dalszej części artykułu podejście to będę określała jako *podejście drugie*.
- 5 W dalszej części artykułu podejście to będę określała jako *podejście trzecie*.

się ze zdolnością do relacji z drugim człowiekiem, w której realizuje się powołanie człowieka do miłości, czyli do pełni człowieczeństwa. W biblijnej wizji człowieczeństwa szczególną wagę przywiązuje się do troski o dobro dzieci i innych osób potrzebujących opieki (biblijni małuczcy). Wykorzystanie drugiego człowieka, a szczególnie wykorzystanie dziecka – niezależnie od tego, czy sprawcą jest osoba duchowna, czy nie – jest zaprzeczeniem tej godności i tego powołania, i podważa sam fundament człowieczeństwa.

W antropologii chrześcijańskiej osoba jest ujmowana całościowo w swojej strukturze cielesno-psychiczno-duchowej. Również ludzka seksualność ma wymiar duchowy (por. Sgreccia, 2003). Chrześcijaństwo zakłada także jasno określony kodeks etyczny normujący zachowania moralne. Wśród norm określających chrześcijański etos najważniejsze miejsce zajmuje przykazanie miłości Boga i drugiego człowieka.

Odniesienie do Boga jako podstawowa relacja człowieka nie dzieje się obok relacji z drugim człowiekiem, ani w oderwaniu od wspólnoty, do której należy. Dlatego to, co dzieje się między sprawcą a ofiarą dotyka bezpośrednio relacji z Bogiem zarówno jeśli chodzi o sprawcę, jak i o ofiarę oraz o wspólnotę. W sytuacji wykorzystania seksualnego zostaje naruszony cały system podstawowych odniesień istotnych dla jednostek i wspólnot. Skutki dotyczą przede wszystkim ofiary w jej relacjach z innymi we wspólnocie wiary oraz w jej odniesieniu do Boga. Również wspólnota doświadcza zakwestionowania swoich fundamentów. Destrukcyjna moc czynów sprawcy dosięga również jego samego.

Od chrześcijańskiej wspólnoty oczekuje się zgodności zachowań z wyznawaną i głoszoną wizją Boga, człowieka i świata. Dotyczy to w szczególności kapłanów, którzy są niejako instytucjonalnymi stróżami tychże wartości. Dlatego oczekiwania społeczne wobec duchownych, również w społeczeństwie wielokulturowym, są wyższe od oczekiwań wobec innych członków tej wspólnoty religijnej. Plante (2004, s. 185) pisze:

Słusznie oczekujemy o wiele lepszego zachowania od kleru niż od reszty populacji męskiej. Od kapłanów i innych członków kleru oczekujemy przestrzegania wyższych standardów etycznych, moralnych i duchowych niż od innych. Oczekujemy, że kapłani są bliżsi Bogu i bardziej do niego podobni łącząc to, co ludzkie z tym, co boskie. Poza tym, mając na uwadze, że księża zobowiązują się na całe życie do przestrzegania celibatu, oczekujemy od nich, że powstrzymają się od zachowań seksualnych z kimkolwiek, również z dziećmi, z młodzieżą, z przyzwalającymi dorosłymi, a nawet ze samymi sobą.

Skutki wykorzystania seksualnego, którego dokonuje osoba duchowna lub lider wspólnoty religijnej są destrukcyjne dla osoby skrzywdzonej, samego krzywdziciela oraz Kościoła jako wspólnoty. Ofiary wykorzystania seksualnego przez osoby duchowne pochodzą najczęściej z rodzin, w których religijność była jedną z centralnych wartości. Dlatego też destrukcja sfery duchowej i jej następstwa wydają się bardzo głębokie. Sipe (2008) uważa, że „wykorzystanie seksualne dzieci przez zaufanego duchownego skutkuje wyjątkowym typem traumy” (s. 1–2), bo dotyczy swoistej duchowej więzi emocjonalnej między ofiarą a sprawcą. Jego zdaniem, ofiara doświadcza nie tylko traumy psychologicznej i emocjonalnej, ale również duchowej – „wpływ na duszę jest często bardziej subtelny, ale staje się bardziej bolesny i osłabiający w miarę upływu czasu” (Sipe, 2008).

Człowiek, który wybrał drogę powołania, aby prowadzić innych ludzi do Boga i dopuścił się wykorzystania seksualnego, całkowicie zaprzecza istocie swojego powołania. Papież Franciszek (2014) powiedział:

Molestowanie małoletnich jest strasznym przestępstwem, tak bardzo wielkim złem... Kapłan, który się tego dopuszcza, zdradza ciało Pana. Ten ksiądz ma bowiem prowadzić to dziecko, chłopca czy dziewczynkę do świętości. I ten chłopiec, ta dziewczynka mu ufa, a on zamiast prowadzić do świętości, wykorzystuje ich. To bardzo poważne! To wręcz jak – dokonam tylko porównania – jak odprawić czarną mszę! Zamiast prowadzić do świętości, prowadzi je do problemu, który będzie trwał całe życie.

Również wspólnota Kościoła odczuwa akt wykorzystania seksualnego małoletnich przez duchownych jako „wielkie przestępstwo i tragiczną ranę zadaną całemu Kościołowi (Scicluna, 2003, s. 13).

Warto zaznaczyć, że w piśmiennictwie zainteresowanie wpływem wykorzystania seksualnego na destrukcję sfery duchowej nie dotyczy wyłącznie czynów popełnionych przez księży oraz liderów grup religijnych. Podejmuje się badania i analizy dotyczące również innych sprawców. Taylor i in. (2014) podają autorów, którzy zajmują się tym aspektem wykorzystania seksualnego, jak również włączeniem sfery religijnej do procesu zdrowienia.

Problematyka wykorzystania seksualnego przez duchownych i liderów wspólnot religijnych dla niektórych autorów (m.in. Kusz, 2013; Mertes, 2013; Sipe, 2008; Tempelmann, 2012) jest jednym z rodzajów „wykorzystania duchowego”, którego istotą jest nadużycie władzy duchowej, jaką kapłan lub lider wspólnoty religijnej ma nad jej członkami. Wychodząc od tego, czym jest władza duchowa, analizując

jej złe użycie. Rozpatrują różne rodzaje relacji między liderem religijnym a tymi, którzy są mu podporządkowani, poświęcając sporo uwagi skutkom wykorzystania duchowego.

Nie wykluczając podejścia pierwszego i drugiego, przyjmuję w dalszej analizie podejście trzecie, gdyż uważam je za bardziej całościowe i wieloaspektowe, oraz za uwzględniające specyfikę tego rodzaju wykorzystania. W tym ujęciu uwzględnia się również te skutki i rodzaje relacji między sprawcą a osobą skrzywdzoną, które są podkreślane w podejściu pierwszym i drugim.

Liczba i jakość opublikowanych badań, prowadzonych nie tylko przez środowiska kościelne, potwierdza, że zjawisko wykorzystania seksualnego przez osoby duchowne wymaga odrębnej analizy ze względu na nowy zakres przedmiotowy, którym jest sfera duchowa, znacząca zarówno dla sprawcy, jak i dla ofiary, oraz ze względu na kontekst społeczny tego przestępstwa. Również szczególna percepcja społeczna wykorzystania seksualnego dokonywanego przez duchownych potwierdza, że mamy tu do czynienia nie z samym wykorzystaniem seksualnym, lecz również z wykorzystaniem duchowym.

Z piśmiennictwa, do którego odnoszę się w tym artykule wynika, że w sferze fizycznej, psychicznej, seksualnej i społecznej skutki wykorzystania seksualnego przez osoby duchowne nie różnią się znacząco od skutków wykorzystania seksualnego dokonanego przez inne osoby. Te skutki są już opisane przez polskich badaczy (por. Beisert, 2004, 2012; Czub, 2015; Izdebska 2009, 2010). Dlatego rozwinę jedynie ten aspekt, który wydaje się swoisty, a dotyczy skutków wykorzystania w sferze duchowej. Wyodrębnienie skutków wykorzystania w sferze duchowej nie oznacza, że pozostałe następstwa są mniej ważne, podkreśla jedynie specyfikę wykorzystania seksualnego przez duchownych. Jak dotąd na gruncie polskim nie została podjęta analiza skutków w sferze duchowej, podczas gdy pozostałe konsekwencje są badane i omawiane od wielu lat, choćby na łamach kwartalnika *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*.

Fenomen wykorzystania seksualnego małoletnich przez osobę duchowną

Za szczególnie przydatną do zgłębiania problematyki wykorzystania seksualnego zwłaszcza przez duchownych uważam metodę fenomenologiczną⁶, dlatego do

6 Ze względu na zakres tematyczny tego artykułu nie będę podejmowała tematu zasadności wykorzystania metody fenomenologicznej do opisu wykorzystania seksualnego w ogóle,

rozwińnięcia tematu wykorzystam jej zmodyfikowaną wersję. Nie będę jednak analizowała konkretnych opisów wykorzystania seksualnego, jak to czynią Farrell (2009), Garland (2013), Ward (2011), lecz spróbuję – na podstawie świadectw osób wykorzystanych seksualnie przez osoby duchowne (Orłowska, Jabłońska, 2011; Overbeek, 2013) – przedstawić uogólnioną historię charakterystyczną dla kontekstu polskiego.

W kontekście Kościoła katolickiego w Polsce dziecko lub nastolatek pochodzący z rodziny, w której kultywowane są wartości religijne, wiąże się z konkretną grupą religijną. Są to grupy ministranckie, schole, grupy oazowe i inne grupy duszpasterskie o charakterze formacyjnym. Grupa ta staje się dla młodej osoby grupą przynależności, a wartości proponowane przez tę grupę są przyjmowane jako własne, niezależnie od tego, czy są one zinterioryzowane, czy też przyjmowane jedynie zewnętrznie. W każdej z tych grup liderem jest kapłan, który spełnia w niej różne formalne i nieformalne funkcje. Staje się on wzorcem osobowym, przewodnikiem duchowym w świecie wyznawanych wartości, a nawet ojcem. Dla niektórych nie tylko ojcem duchowym, ale również „zastępczym”, przy nieobecnym realnie lub emocjonalnie ojcu biologicznym. Jest reprezentantem Kościoła jako instytucji stojącej na straży wartości, jak również dającej poczucie przynależności i bezpieczeństwa. W rozumieniu teologicznym kapłan jest „drugim Chrystusem”, swoistym reprezentantem Boga na ziemi, który sprawuje sakramenty, przez co pośredniczy w przekazywaniu łaski Boga. Jest osobą zaufania ze względu na rolę, jaką pełni we wspólnocie wiary. Jest symbolem, swoistą ikoną obrazującą Boga i jego działanie. Ta wielowymiarowa i teologicznie umocowana rola rodzi głęboką, pełną zaufania więź emocjonalną zapewniającą kapłanowi duchowy autorytet, któremu należy się szacunek i podporządkowanie. Relacja z kapłanem jest związana z poczuciem, że jest on „kimś innym” niż pozostali członkowie wspólnoty, bo reprezentuje Boga na ziemi i w jego imieniu poucza o tym, co jest dobre, a co złe. Niejednokrotnie sam kapłan i otoczenie takiego szacunku i podporządkowania oczekują, a nawet wymagają.

Kapłan-sprawca wykorzystania seksualnego dla własnej przyjemności nadużywa duchowej władzy (autorytetu) i więzi emocjonalnej, jaką ma z osobą

---

a w szczególności dokonywanego przez osoby duchowne. Mam zamiar przygotować osobną publikację na ten temat. Na temat zastosowania metody fenomenologicznej w psychologii piszą m.in.: Ashworth, Cheung Chun, (2006); Chessick, (1995); Giorgi, (2009); Hersch, (2003); Mishara, (1995); Wertz, (2009). W Polsce już w 1972 roku Zadęcki napisał pracę doktorską w Klinice Psychiatrycznej AM w Krakowie pod kierunkiem prof. A. Kępińskiego pt. *Zaburzenia życia uczuciowego we wczesnej schizofrenii, czyli o dążeniach, intencjach, wartościach, obrazie siebie i relacjach z innymi, w której wykorzystał metodę fenomenologiczną do opisu schizofrenii.*

małoletnią. Czasem nawet racjonalizuje swoje działania motywacjami religijnymi. Uwodząc dziecko, sprawia, że czuje się ono wyróżnione i ma poczucie bycia kimś wyjątkowym. To dodatkowo wiąże je ze sprawcą.

Przez takie postępowanie zafalszowaniu ulega nie tylko relacja opiekuna z wychowankiem, ojca duchowego z „dzieckiem Bożym”, ale całkowicie zostaje zakłamana i zdewastowana sfera duchowa, czyli relacja z Bogiem, który według głoszonego przesłania miał być Bogiem miłości. Zachwiany zostaje także obraz siebie jako osoby godnej miłości, powołanej przez Boga z miłości i do miłości. Zakwestionowaniu ulega również obraz wspólnoty wiary, która miała być miejscem wzrastania w dobru, miejscem z definicji bezpiecznym, w przeciwieństwie do otaczającego ją pełnego niebezpieczeństw świata, nierzadko przedstawianego jako „zły świat”. Zaburzony został także świat wartości ewangelicznych małoletniej ofiary, szczególnie w tych sytuacjach, w których kapłan nadużywał treści religijnych do usprawiedliwienia swoich czynów i uzasadnienia swoich szczególnych prerogatyw wobec niej.

W Polsce, podobnie jak w innych państwach (por. Doyle, 2011), osobie wykorzystanej seksualnie przez kapłana bardzo trudno ujawnić to zdarzenie ze względu na towarzyszący wstyd i poczucie winy większe niż u ofiar wykorzystania seksualnego dokonanego przez innych sprawców poza kontekstem kościelnym. Wiąże się to z rolą kapłana w danej społeczności lokalnej i w rodzinie ofiary, popartą konsekwentnie budowaną nieposzlakowaną opinią. Osoba wykorzystana w konfrontacji z kapłanem ma poczucie bycia niewiarygodną i boi się, że nikt jej nie uwierzy. Obawia się również stygmatyzacji, na którą mogłaby być narażona, szczególnie w niewielkich społecznościach, lub we wspólnotach religijnych, w których sprawca był liderem. Poczucie winy i wstyd wynikają również z tego, że w nauczaniu kościelnym akty seksualne są silnie skorelowane z grzechem. Gdy dziecko wyrasta w rodzinie o rygorystycznym podejściu do seksualności, lub trafiło na katechetę czy spowiednika bardzo moralistycznie podchodzącego do tego tematu, to przeżywa bycie wykorzystanym seksualnie jako własny grzech i nierzadko sobie przypisuje winę za doprowadzenie do grzechu kapłana. Tak przeżywane poczucie winy bywa wzmocnione przez obraz kapłana, jaki miała osoba skrzywdzona i jej otoczenie. Im bardziej ksiądz był odbierany jako ktoś wyjątkowy, bo przynależący do innego, świętego świata, tym bardziej ofiara bierze winę na siebie.

Z tego, co dotychczas obserwujemy, reakcja wspólnot katolickich w Polsce, w których pojawia się oskarżenie kapłana o wykorzystanie seksualne osoby małoletniej, wskazuje na głębokie napięcia podobne do tych, jakie opisują np. Garland

i Argueta (2010). Informacja o wykorzystaniu seksualnym lub nawet samo podejrzenie o nie kapłana lub lidera wspólnoty są dla jej członków bardzo trudnym doświadczeniem, które powoduje zagubienie i bezradność. Świadomość, że ktoś, kto był ich przewodnikiem duchowym i autorytetem, wykorzystuje seksualnie kogoś z małoletnich członków wspólnoty wywołuje opór i niejednokrotnie, z powodu dysonansu poznawczego (por. Kusz, 2015), prowadzi do zaprzeczenia lub przynajmniej braku reakcji.

Historia ta czasami ma, niestety, ciąg dalszy, gdy osoba skrzywdzona postanawia poinformować o swojej krzywdzie przełożonego kościelnego. Zostaje czasem potraktowana jak kłamca, doświadcza lekceważenia czy bagatelizacji problemu. Niekiedy słyszy, że to ona jest winna lub że powinna już nie wracać do trudnych przeżyć tylko przebaczyć, gdyż w ten sposób będzie mogła pełniej naśladować Chrystusa (por. Doyle, 2011). W samej ofercie powoduje to ponowną traumę i pogłębia ranę przede wszystkim w sferze duchowej. Natomiast niewłaściwa postawa przełożonych kościelnych jest jeszcze większym skandalem aniżeli samo wykorzystanie seksualne (por. O'Malley, 2015).

Problemy natury duchowej

Gdzie był Bóg?

Pytanie „gdzie był Bóg?” jest jednym z zasadniczych pytań osoby, która w momencie wykorzystania seksualnego była osobą religijną (por. Farrell, 2009; Kennedy, 2003; Schmutzer, 2009; Sipe, 2011). Pytanie to nierzadko przybiera formę pytania o istnienie Boga lub niesie ze sobą pytania pokrewne:

- Jeśli Bóg jest taki dobry, to dlaczego mi nie pomógł i mnie nie ochronił?
- Jaki jest Bóg? Co to jest miłość?
- Dlaczego Bóg mnie skrzywdził?
- Co takiego zrobiłem/-am, że Bóg mnie ukarał?
- Tyle się modliłem/-am. Czy Bóg jest tak słaby, że nie mógł nic zrobić?
- Jeśli Bóg jest Tym, który przebacza, to czy w niebie spotkam swego krzywdziciela?

Te pytania mają istotne znaczenie dla życia osoby wierzącej, zwłaszcza, gdy sprawcą była osoba duchowna lub lider wspólnoty religijnej, którzy niejako „z urzędu” reprezentują Boga. Wyrażają one zagrożenie poczucia sensu życia i fundamentalne zachwianie dotychczasowego obrazu Boga. Wykorzystanie

seksualne destabilizuje, a nawet – w wielu przypadkach unicestwia – relację, jaką osoba małoletnia miała z Bogiem. Bóg z wszechmocnego staje się bez mocy, z pełnego miłości i troski staje się obojętny, nie interesuje się ludzkim losem. Czasem staje się krzywdzicielem i sprawcą. Z Obecnego, Tego, który wyraża siebie jako Ten, który JEST (Wj, 3,14), staje się nieobecnym.

Pytanie o obraz Boga jest ważnym pytaniem nie tylko dla osoby skrzywdzonej, ale również dla kapłana, który skrzywdził. Dlaczego ten, który wybrał kapłaństwo i celibat (czystość) ze względu na miłość do Boga i pragnienie dobra dla ludzi (Jan Paweł II, 1992) krzywdzi, i zamiast prowadzić do Boga niszczy w swojej ofierze Jego obraz? Jaki obraz Boga ma kapłan-sprawca? Jaka jest relacja kapłana z Bogiem, z którym powinna łączyć go relacja oblubieńcza – czyli relacja wybrania i miłości?

Kafka (2003) i inni badacze wskazują, że większość duchownych sprawców wykorzystania seksualnego małoletnich to sprawcy sytuacyjni, wykorzystujący przede wszystkim chłopców w okresie dorastania (czyny efebofilne). Przyczyny wykorzystania seksualnego osób małoletnich nie wynikają z zaburzeń preferencji seksualnej. Również względnie rzadko mamy do czynienia z zaburzeniami psychopatologicznymi innego rodzaju (por. Kafka, 2003). Dlatego wydaje się ważne, aby poza określeniem kondycji psychicznej oraz czynników ryzyka natury psychicznej i społecznej sprzyjających wykorzystywaniu seksualnemu osób małoletnich przez duchownego, przyjrzeć się również religijności sprawcy, temu, co ją kształtuje i jaka jest jego relacja z Bogiem. Jest to ważne przede wszystkim w kontekście prewencji.

Przedstawione poniżej myśli mają charakter hipotez, sformułowanych na podstawie analiz i opisów oświadczenia wykorzystania seksualnego znajdujących się w piśmiennictwie oraz na bazie moich doświadczeń kontaktów z duchownymi oskarżonymi o wykorzystanie seksualne małoletnich. Te hipotezy wymagają oczywiście dodatkowych analiz, głównie za pomocą metod jakościowych⁷. Są one bowiem bardziej adekwatne do opisu religijności (duchowości) człowieka, ze względu na to, że badania ilościowe oceniające tę sferę, tylko w niewielkim stopniu są w stanie uwzględnić doświadczenia osoby na poziomie głębokim, z którym mamy do czynienia w tym przypadku.

- Relacja kapłana sprawcy wykorzystania seksualnego z Bogiem jest prawdopodobnie relacją apersonalną (por. Jaworski, 1989). Można to wnioskować na podstawie tego, że jeśli dla kapłana podstawową relacją jest relacja z Bogiem,

⁷ Głównie metody analizy fenomenologicznej (zob. przypis nr 6).

to kapłan traktujący drugiego przedmiotowo, sam tej najważniejszej relacji nie przeżywa w sposób podmiotowy⁸, lecz przedmiotowy, instrumentalny i monologiczny. „Kontakt z Bogiem podporządkowany jest innym celom i ukierunkowany na osiągnięcie innych wartości niż sam Bóg” (Jaworski, 1989, s. 66–67).

- Brakowi osobowej relacji z Bogiem towarzyszy traktowanie posługi kapłańskiej w sposób zadaniowy, przy czym Bóg jest tu „szefem” przedsiębiorstwa, wobec którego należy się wykazać.
- Przekaz religijny jest częściej przekazem dogmatyczno-moralnym, aniżeli kerigmatycznym, prowadzącym do spotkania z Bogiem osobowym motywującego wybory życiowe. W ten sposób niejednokrotnie prowadzona jest wspólnota, której dany kapłan przewodzi.

Zafałszowanie przekazu religijnego

Scicluna (2003) uważa, że duchowny wykorzystujący seksualnie małoletniego jest tragiczną raną zadaną Kościołowi, która ma wymiar personalny i społeczny. Sprawia, że zniszczona zostaje wiarygodność Ewangelii i przesłonięta nadzieja, którą ona ze sobą niesie. Lütz (2003) pisze: „Kościół znalazł się w trudnej sytuacji, gdyż głosi miłość i łaskę Boga do całej ludzkości. Dzieci były specjalnym obiektem miłości Chrystusa. Fakt, że niektórym z tych najmniejszych przedstawicieli Kościoła wyrządzili krzywdę jest tym bardziej straszny dla samego Kościoła.” (s. 216).

Poza rozbiciem relacji z Bogiem wykorzystanie seksualne dokonane przez duchownego lub lidera wspólnoty religijnej niesie za sobą jeszcze innego rodzaju skutki dotyczące sfery religijnej/duchowej. Farrell (2009) wskazuje na swoiste skutki, które w osobie pokrzywdzonej wywołuje wykorzystanie seksualne przez duchownego lub lidera wspólnoty religijnej. Skutki te występują dodatkowo, niezależnie od występujących równocześnie objawów zespołu stresu pourazowego. Wymienia on sprzeczność między otrzymanym teologicznym przekazem a faktycznym doświadczeniem, trudności w modlitwie, zaburzenie własnej tożsamości duchowej, niezdolność do korzystania z sakramentów oraz zmianę w podejściu

8 Przedstawiciele filozofii dialogu (np. Buber i Tischner) wykazują, że poczucie własnej podmiotowości rodzi się z doświadczenia relacji podmiotowych. Wykorzystanie seksualne wydaje się zjawiskiem, w którym istotnym elementem jest doświadczenie uprzedmiotowienia osoby. Sprawca wykorzystując seksualnie, nie tylko drugiego traktuje przedmiotowo, jako narzędzie do zaspokojenia potrzeby seksualnej, ale uprzednio samego siebie doświadcza jako przedmiot podporządkowany realizacji własnych potrzeb.

do Kościoła. Nierzadko ma miejsce retraumatyzacja spowodowana kontaktem z Kościołem instytucjonalnym.

Natomiast Kennedy (2003, s. 8) wymienia następujące skutki, które w sferze duchowej korespondują z doświadczeniami sfery ludzkiej/psychicznej:

Doświadczenie ludzkie	Skutek	Doświadczenie duchowe
Mama mnie ukarze, tata mnie ukarze.	Lęk	Pójdę do piekła. Nawet Bóg mnie nienawidzi.
Nigdy więcej nie będę ufał mężczyźnie/ kobiecie.	Ufność	Nie mogę zaufać Bogu – On też mnie zawiedzie.
Dlaczego to się wydarza? Dlaczego mnie?	Złość	Gdzie jest Bóg? Dlaczego On tego nie zatrzyma? On ma władzę, aby to zatrzymać.
Mój prześladowca jest mocniejszy ode mnie.	Władza	Bóg jest większy – boski – większy niż ja. On ma kontrolę nad moim życiem, może ze mną/mi zrobić, co zechce.
Wszyscy myślą, że to był mój błąd. Jestem brudny/okropny.	Stygmatyzacja	„Zgrzeszyłem” seksualnie – muszę iść do spowiedzi.
„Zgoda” na wykorzystanie.	Wina	Za czucie złości, nienawiści, goryczy, za to, że nie jestem zdolny przebaczyć.
Myślą, że jestem szalony.	Samookaleczenie	Największy grzech.

Zniszczenie zaufania do Kościoła powoduje, że osoba skrzywdzona alienuje się ze wspólnoty wiary, która do tej pory była dla niej bardzo istotna jako grupa przynależności (por. Schmutzer, 2009). Ofiara zostaje bez ważnych odniesień relacyjnych, a czasami zostaje ze swoim traumatycznym doświadczeniem sama, gdyż nikomu nie umie o tym powiedzieć. Wspólnota wiary z miejsca bezpiecznego, takiego, które pozwalało na głębokie przeżycie „my”, dawało doświadczenie przynależności i było przestrzenią wzrostu, staje się miejscem, w którym jej instytucjonalny i duchowy przedstawiciel wykorzystał seksualnie i duchowo.

Wykorzystanie seksualne, którego dopuszcza się duchowny lub lider wspólnoty religijnej wpływa na doświadczenie wiary i wspólnoty wiary także innych członków danej wspólnoty, którzy czują się – jak już wspomniałam w innym kontekście – zagubieni i zdezorientowani. Niektórzy autorzy (Block, 2011; Cradock, Gardner, 1994; Rossetti, 1993) mówią wprost o zranionej wspólnocie/parafii, lub o parafii jako ofierze, która również wymaga interwencji psychologicznej i duszpasterskiej. Scicluna (2003) twierdzi również, że wykorzystanie seksualne przez kapłana niszczy to zaufanie, które ludzie mają do Kościoła zarówno jako wspólnoty wiary, jak instytucji, a szczególnie do kapłanów i ich przełożonych. Uważa on, że jest to rodzaj skandalu dla chrześcijan i niechrześcijan, który powoduje zniszczenie wiary nie tylko u osoby bezpośrednio doświadczającej wykorzystania

seksualnego, ale także u innych członków wspólnoty religijnej. Dyskredytuje także innych kapłanów ułatwiając generalizację sprzyjającą podejrzeniu, że oni również są krzywdzicielami, nawet gdy czynią dobro.

Obraz Kościoła i kapłaństwa

Niejednokrotnie, nie tylko w mediach, ale również w publikacjach o charakterze naukowym, przedstawiano hipotezę, że przyczyną wykorzystania seksualnego przez osoby duchowne jest celibat, a sam Kościół sprzyja wykorzystaniu seksualnemu. Dotychczasowe badania, a szczególnie solidny raport niezależnej instytucji badawczej, John Jay College of Criminal Justice (United States Conference of Catholic Bishops, 2011), w którym przedstawiono badania i wnioski dotyczące skali, natury i przyczyn wykorzystania seksualnego w Kościele w Stanach Zjednoczonych w latach 1950–2002, jak również pierwsze niemieckie opracowania (Fegert, Hoffmann, König, Niehaus, Liebhardt, 2014) wskazują, że nie ma istotnego związku między celibatem księży a wykorzystywaniem seksualnym osób małoletnich. Nie ma też podstaw twierdzenie, że Kościół ze swej istoty sprzyja wykorzystaniu seksualnemu. Wielu autorów (m. in. Dokecki, 2010; Doyle, 2009; Frawley O’Dea, 2007; Keenan, 2012; Mertes, 2013; Papesch, 2002; Sipe, 2011) wskazuje natomiast na to, że czynnikiem sprzyjającym wykorzystaniu seksualnemu jest swoiste rozumienie kapłaństwa oraz pewien sposób funkcjonowania w kapłaństwie, które określane jest mianem kultury klerykalnej. Mają w niej udział tak duchowni, jak i świeccy. Główną cechą kultury klerykalnej jest funkcjonujące w praktyce przekonanie o wyższości duchowieństwa nad innymi „stanami” w Kościele. Zhierarchizowana struktura powoduje, że im ktoś pełni wyższą funkcję, to tym bardziej jest uprzywilejowany. Podkreślanie wyjątkowej roli kapłana umacnia go w poczuciu władzy, szczególnie duchowej. Sprawia to, że ofierze trudno jest przeciwstawić się kapłanowi. Samej ofierze, jak i innym trudno również uwierzyć, że kapłan mógłby dopuścić się wykorzystania seksualnego. W tym klimacie winną staje się ofiara. W Polsce, ze względu na historyczną rolę Kościoła, przejawy kultury klerykalnej są wciąż dość liczne (por. Kusz, 2015). Jej skutki obserwujemy w opublikowanych i nieopublikowanych świadectwach polskich ofiar wykorzystania seksualnego przez duchownych (por. Orłowska, Jabłońska, 2011; Overbeek, 2013).

Podsumowanie

Na początku artykułu sformułowałam pytania: *Czy fenomen wykorzystania seksualnego przez osoby duchowne wymaga odrębnej analizy ze względu na jakiś nowy zakres przedmiotowy, który należałoby zbadać, czy tylko społeczna percepcja wykorzystania seksualnego przez duchownych jest inna niż percepcja tego przestępstwa popełnionego przez członków innych grup społecznych? A może społeczna reakcja jest efektem szczególnego zainteresowania mediów?* Z dość obszernego piśmiennictwa wynika, że wykorzystanie seksualne małoletnich przez osoby duchowne ma swoją specyfikę związaną z określonym obrazem człowieka (antropologia), w którym istotnym elementem jest sfera duchowa, czyli relacja z Bogiem, religijna więź wspólnotowa i zasada miłości bliźniego. Również sprawcę i małoletnią ofiarę wykorzystania seksualnego łączy i określa sfera duchowa. Na specyfikę wykorzystania seksualnego małoletnich przez duchownych wpływa również jasno określone nauczanie kościelne dotyczące godności człowieka i jego seksualności. Te wszystkie elementy stojące w radykalnej sprzeczności z wykorzystaniem seksualnym sprawiają, że jego skutki dla jednostek i wspólnot są szczególnie raniące. Swoiste też są czynniki ryzyka. Należy do nich m.in. kultura klerykalna. Te elementy zostały w artykule jedynie zarysowane. Wymagają one pogłębienia w dalszych badaniach i analizach. Oto główne zadania, jakie stoją przed socjologami, psychologami, filozofami oraz teologami:

- Badanie zjawiska wykorzystania seksualnego małoletnich przez niektórych duchownych w Polsce wymaga uwzględnienia naszej kultury, kontekstu społecznego oraz historycznej roli Kościoła w polskim społeczeństwie i jej wpływu na kulturę klerykalną.
- Istnieje potrzeba podjęcia badań ilościowych i jakościowych dotyczących sprawców wykorzystania seksualnego⁹ w Polsce. Badania te, powinny uwzględnić nie tylko wymiar socjologiczny i psychiczny, lecz także religijny.
- Uwzględnienie sfery religijnej w badaniach naukowych jest konieczne również ze względu na jej znaczenie w procesie leczenia skutków wykorzystania seksualnego w dzieciństwie i młodości.
- Potrzebna jest analiza filozoficzna, aby odpowiedzieć na pytanie, co dzieje się na głębszym poziomie w sprawcy i w osobie skrzywdzonej jeśli chodzi o ich bycie i stawanie się osobą.

⁹ Do tej pory w Polsce nie podjęto tego typu badań (ani jakościowych, ani ilościowych) ze względu na ograniczoną możliwość ich przeprowadzenia wynikającą z oporu środowiska kościelnego.

- Również teologia powinna wyciągnąć wnioski płynące z kompleksowego oglądu zjawiska wykorzystania małoletnich przez duchownych dla wizji kapłaństwa, dla rozumienia i wykonywania władzy duchowej w Kościele, oraz dla formacji teologicznej i duszpasterskiej w seminariach.

Bibliografia

- Ashworth, P., Cheung Chung, M. (red.). (2006). *Phenomenology and Psychological Science. Historical and Philosophical Perspectives*. Nowy Jork: Springer Science + Business Media, LLC.
- Beisert, M. (2004). *Kazirodztwo. Rodzice w roli sprawców*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Beisert, M. (2012). *Pedofilia. Geneza i mechanizm zaburzenia*. Sopot: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Block, H. (red.). (2011). *Understanding sexual abuse by a church leader or caregiver*. Mennonite Central Committee.
- Buber, M. (1992). *Ja i Ty. Wybór pism filozoficznych*. Warszawa: Instytut Wydawniczy PAX.
- Clark, M. (1994). Pastoral Reflections on Child Sexual Abuse in the Church. W: S. J. Rossetti (red.), *Slayer of the Soul. Child Sexual Abuse and the Catholic Church* (s. 175–184). Mystic: Twenty-Third Publications.
- Collins, M., Hollins, S. (2012). Leczenie ran w sercu Kościoła i społeczeństwa. W: *Ku uzdrowieniu i odnowie. Materiały z sympozjum dla biskupów i przełożonych zakonnych o seksualnym wykorzystaniu osób niepełnoletnich. Papieski Uniwersytet Gregoriański. 6–9 lutego 2012* (s. 47–62). Kraków: Wydawnictwo WAM.
- Cradock, C., Gardner, J. R. (1994). Psychological Intervention for Parish Following Accusations of Child Sexual Abuse. W: S. J. Rossetti (red.), *Slayer of the Soul. Child Sexual Abuse and the Catholic Church*. (s. 123–142). Mystic: Twenty-Third Publications.
- Czub, M. (2015). *Zrozumieć dziecko wykorzystane seksualnie*. Sopot: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Dokecki, P. R. (2010). *The Clergy Sexual Abuse Crisis: Reform and Renewal In the Catholic Community*. Kindle Edition.
- Doyle, T. P. (2009). Clericalismo e abuso sessuale. W: M. G. Frawley O’Dea, V. Goldner, (red.), *Atti impuri. La piaga dell’abuso sessuale nella Chiesa cattolica* (s. 171–190). Mediolan: Raffaello Cortina Editore.

- Doyle, T. P. (2011). Sexual Abuse by Catholic Clergy: The Spiritual Damage. W: T. G. Plante, K. L. McChesney, (red.), *Sexual Abuse in the Catholic Church. A Decade of Crisis, 2002–2012* (s. 171–182). Santa Barbara: Praeger.
- Farrell, D. P. (2009). Sexual abuse perpetrated by Roman Catholic priest and religious. *Mental Health, Religion & Culture*, 12(1), 39–53.
- Fegert, J. M., Hoffmann, U., König, E., Niehues, J., Liebhardt, H. (red.). (2014). *Sexueller Missbrauch von Kindern und Jugendlichen. Ein Handbuch zur Prävention und Intervention für Fachkräfte im medizinischen, psychotherapeutischen und pädagogischen Bereich*. Berlin, Heidelberg: Springer Verlag.
- Franciszek (2014). Konferencja prasowa w drodze powrotnej z ziemi świętej. Pobrane z: http://w2.vatican.va/content/francesco/pl/speeches/2014/may/documents/papa-francesco_20140526_terra-santa-conferenza-stampa.html.
- Frawley O’Dea, M. G. (2007). *Perversion of Power. Sexual Abuse in the Catholic Church*. Nashville: Vanderbilt University Press.
- Garland, D. R. (2013). Clergy Sexual Misconduct: Don’t Call it an Affair. *Family and Community Ministries*, 26, 66–96.
- Garland, D. R., Argueta, Ch. (2010). How Clergy Sexual Misconduct Happens: A Qualitative Study of First Hand Accounts. *Social Work and Christianity*, 37(1), 1–27.
- Giorgi, A. (2011). *The Descriptive Phenomenological Method in Psychology. A Modified Husserlian Approach*. Pittsburgh: Duquesne University Press.
- Gonsiorek, J. C. (red.). (1995). *Breach of Trust. Sexual Exploitation by Health Care Professional and Clergy*. Thousand Oaks: Sage Publication.
- Hersch, E. L. (2003). *From Philosophy to Psychotherapy. A Phenomenological Model for Psychology, Psychiatry and Psychoanalysis*. Toronto, Buffalo, Londyn: University of Toronto Press.
- Izdebska, A. (2009). Konsekwencje przemocy seksualnej wobec dzieci. *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 8(4), 37–55.
- Izdebska, A. (2010). Problem wykorzystywania seksualnego dzieci. W: *Dziecko wykorzystywane seksualnie. Diagnostyka, interwencja, pomoc psychologiczna* (s. 9–20). Warszawa: Fundacja Dzieci Niczyje.
- Jan Paweł II (1992). *Adhortacja Apostolska Pastores Dabo Vobis*.
- Jaworski, R. (1989). *Psychologiczne korelaty religijności personalnej*. Lublin: Redakcja Wydawnictw KUL.
- Jenkins, P. (1996). *Pedophiles and Priests. Anatomy of a Contemporary Crisis*. Nowy Jork, Oxford: Oxford University Press.

- Kafka, M. P. (2003). *Sexual Molesters of Adolescents, Ephebophilia and Catholic Clergy: a Review and Synthesis*. W: R. K. Hanson, F. Pfäffling, M. Lütz (red.), *Sexual Abuse in the Catholic Church. Scientific and Legal Perspectives* (s. 51–62). Watykan: Libreria Editrice Vaticana.
- Keenan, M. (2012). *Child Sexual Abuse & the Catholic Church. Gender, Power, and Organizational Culture*. Oxford: Oxford University Press.
- Kennedy, M. (2003). *Christianity and Child Sexual Abuse – Survivors informing the care of children following abuse*. Pobrane z: <https://www.rcpsych.ac.uk/pdf/Margaret%20Kennedy%201.11.03%20Christianity%20and%20Child%20Sexual%20Abuse%20-%20Survivors%20informing%20the%20care%20of%20children%20following%20abuse.pdf>.
- Kodeks Prawa Kanonicznego (1984). Poznań: Pallotinum.
- Kongregacja Nauki Wiary (2010). *Normae de gravioribus delictis, z modyfikacjami z 21 maja 2010*. Pobrane z: http://www.vatican.va/resources/resources_norme_pl.html.
- Kusz, E. (2012). *Nadużycie seksualne w Kościele. Historia spotkania*. Pobrane z: <http://ewakusz.pl/post/naduzycie-seksualne-w-kosciele-historia-spotkania>.
- Kusz, E. (2013). Między prawdą a miłością. Wspólnota kościelna wobec nadużyć władzy. *Via Consecrata*, 14(1,2), 67–80.
- Kusz, E. (2015). Kultura klerykalna a pedofilia. *Więź*, 1 (659), 141–151.
- Lütz, M. (2003). Conclusion: Sexual Abuse, Science and the Church. W: R. K. Hanson, F. Pfäffling, M. Lütz (red.). *Sexual Abuse in the Catholic Church. Scientific and Legal Perspectives* (s. 216–219). Watykan: Libreria Editrice Vaticana.
- Martin, J. (2009). Come è stato possibile? Per un’analisi dello scandalo degli abusi sessuali nella Chiesa cattolica. W: M. G. Frawley O’Dea, V. Goldner, (red.), *Atti impuri. La piaga dell’abuso sessuale nella Chiesa cattolica* (s. 161–170). Mediolan: Raffaello Cortina Editore.
- Mertes, K. (2013). *Verlorenes Vertrauen. Katholisch sein in der Krise*. Freiburg: Herder Verlag.
- Mishara, A. L. (1995). Narrative and Psychotherapy – The Phenomenology of Healing. *American Journal of Psychotherapy*, 49(2), 180–195.
- O’Malley, S. P. (2015). Keynote na sesji *Un impegno rinnovato. Il Centre for Child Protection tre anni dopo il Simposio „Verso la Guarigione e il Rinnovamento”*. Papieski Uniwersytet Gregoriański, Pobrane z: <https://www.youtube.com/watch?v=UsKBPRpF-MU>.

- Orłowska, E., Jabłońska, K. (2011). Chciałam być niewidoczna. Rozmowa. *Więź*, 8–9 (634–635), 5–17.
- Overbeek, E. (2013). *Lękajcie się. Ofiary pedofilii w Polskim Kościele mówią*. Warszawa: Wydawnictwo Czarna Owca.
- Papesh, M. L. (2002) Farewell to „the Club”. *America*, 186(16), 7–12.
- Plante, T. G. (2004). *Sin Against the Innocents. Sexual Abuse by Priests and the Role of the Catholic Church*. Westport: Praeger.
- Plante, T. G., McChesney, K. L. (2011). Tragedy and Travesty: The Sexual Abuse of Minors by Catholic Clergy. W: T. G. Plante, K. L. McChesney, (red.), *Sexual Abuse in the Catholic Church. A Decade of Crisis, 2002–2012* (s. 9–16). Santa Barbara: Praeger.
- Robinson, G. J. (2011). Changing the Culture. W: T. G. Plante, K. L. McChesney, (red.), *Sexual Abuse in the Catholic Church. A Decade of Crisis, 2002–2012* (s. 91–102). Santa Barbara: Praeger.
- Rossetti, S. J. (1993). Parishes as Victims of Abuse. *Human Development*, 14(4), 15–20.
- Rossetti, S. J. (2012). *Ucząc się na własnych błędach*. W: *Ku uzdrowieniu i odnowie. Materiały z sympozjum dla biskupów i przełożonych zakonnych o seksualnym wykorzystaniu osób niepełnoletnich*. Papieski Uniwersytet Gregoriański. 6–9 lutego 2012 (s. 63–84). Kraków: Wydawnictwo WAM.
- Schmutzer, A. J. (2009). Spiritual Formation and Sexual Abuse: Embodiment, Community, and Healing. *Journal of Spiritual Formation & Soul Care*, 2(1), 67–86.
- Scicluna, Ch. J. (2003). Sexual Abuse of Children and Young People by Catholic Priests and Religious: Description of the Problem from a Church Perspective. W: R. K. Hanson, F. Pfäffling, M. Lütz (red.), *Sexual Abuse in the Catholic Church. Scientific and Legal Perspectives* (s. 13–23). Watykan: Libreria Editrice Vaticana.
- Scicluna, Ch. J. (2012). Dążenie do prawdy w rozpatrywaniu przypadków nadużyć seksualnych – obowiązek moralny i prawny. W: *Ku uzdrowieniu i odnowie. Materiały z sympozjum dla biskupów i przełożonych zakonnych o seksualnym wykorzystaniu osób niepełnoletnich*. Papieski Uniwersytet Gregoriański. 6–9 lutego 2012 (s. 85–96). Kraków: Wydawnictwo WAM.
- Shupe, A. (2011). Vicissitudes of Response to Pastoral Malfeasance: A Sociological View of Church Polity. W: T. G. Plante, K. L. McChesney, (red.), *Sexual Abuse in the Catholic Church. A Decade of Crisis, 2002–2012* (s. 103–116). Santa Barbara: Praeger.

- Sipe, R. (2008). The Survival of the Spirit. *Dialogue* 17. Pobrane z: <http://www.awr-sipe.com/Dialogue/Dialogue-17-2008-08-11.html>.
- Sipe, A. W. R. (2011). Scandal versus Culture: Mother Church and the Rape of Her Children. W: T. G. Plante, K. L. McChesney, (red.), *Sexual Abuse in the Catholic Church. A Decade of Crisis, 2002–2012* (s. 117–130). Santa Barbara: Praeger.
- Tempelmann, I. (2012). *Geistlicher Missbrauch. Auswege aus frommer Gewalt. Ein Handbuch für Betroffene und Berater*. Witten: SGM R. Brockhaus.
- United States Conference of Catholic Bishops (2011). *The Causes and Context of Sexual Abuse of Minors by Catholic Priests in the United States, 1950–2010. A Report presented to the United States Conference of Catholic Bishops by the John Jay College Research Team*.
- Ward, D. J. (2010). The lived experience of spiritual abuse. *Mental Health, Religion & Culture*. 14(9), 899–915.
- Wertz, F. J. (2009). *Phenomenological Research Methods Psychology: A Comparison with Grounded Theory, Discourse Analysis, Narrative Research, and Intuitive Inquiry*. Pobrane z: <http://www.icnap.org/wertz%20-%20paper.pdf>.

Phenomenon of sexual abuse of minors by catholic priests

This article discusses the issue of whether there is a specificity of sexual abuse of minors by catholic priests and religious leaders. There are several different concepts. Considering the fact that the victims of sexual abuse by the clergy come mainly from families which are deeply religious, there is the need to integrate the religious and spiritual realm to the analysis of the phenomenon. Article identifies some of the risk factors specific to the pastoral environment and the impact of sexual abuse on the relationship with God and religiosity of both victims and perpetrators as well, and on the image of the Church and the priesthood. At the end the article draws attention to issues that require further research and analysis on the sexual abuse of minors by clergy.

KEYWORDS:

CHILD SEXUAL ABUSE, CHURCH, CATHOLIC PRIESTS, PHENOMENOLOGICAL METHOD IN PSYCHOLOGY, SPIRITUALITY, GOD

Cytowanie:

Kusz, E. (2015). Wykorzystanie seksualne małoletnich przez osoby duchowne – analiza zjawiska. *Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 14(1).

Artykuł jest dostępny na licencji *Creative Commons Uznanie autorstwa–Użycie niekomercyjne–Bez utworów zależnych 3.0 Polska*.